

مانای وهی و جورهکانی

[کردی - کوردی - kurdish]

کۆمه ئێک له زانایان

وهرگیڕانی: عبد السلام محمد پشدهری

پینداچونه وهی: پشتیوان سابیر عهزیز

2012 - 1433

IslamHouse.com

﴿ الوحي وأنواعه ﴾

« باللغة الكردية »

جماعة من العلماء

ترجمة: عبد السلام محمد بشدري

مراجعة: بشتيوان صابر عزيز

2012 - 1433

IslamHouse.com

مانای وهی و جوړه‌کانی

پېناسه‌ی وهی له زمانه‌وانیدا

وهی له زماندا : به‌مانای راگه‌یانندی خیرای په‌نهان دیت .

هه‌روه‌ها وهی به‌مانای ئاماژ، و نووسین، وپه‌یام، وئیلهام دیت، وه هه‌رشتیک که بیخوینیته‌وه به‌سهر که‌سیکی تردا هه‌تاوه‌کو فی‌رده‌بیت ئه‌وه وه‌حیه هه‌رچوونیک بیت، ئه‌مه‌ش تاییه‌ت نییه به پیغهمبه‌رانه‌وه، به‌مانای ئه‌وش نایه‌ت که له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه‌یه .

وهی به‌مانا زمانه‌وانیه‌که‌ی ئه‌م مانانه‌ی خواره‌وه ده‌گرښته‌وه :

۱- ئیلهامی فیطری بو مروّف، وهک ئه‌و وه‌حیه‌ی که بو دایکی موسی کرا، له‌م باره‌یه‌وه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : ﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ﴾ {القصص: ۷} واته : به دایکی مووسامان راگه‌یاند (خستمانه دلّی) که شیر بده به مووسا .

۲- ئیلهامی غه‌ریزه‌یی بو ئاژه‌لان، وهک ئه‌و وه‌حیه‌ی کراوه بو هه‌نگ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : ﴿وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَىٰ اللَّحْلِ أَنْ اجْحَدِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ﴾ {النحل: ۶۸} واته : وه

پهروهردگارت سرووش (ئیلهامی) کرد بۆ ههنگ که له چیاکاندا خانوو (بۆ خۆت) ساز بده و له (کونی) دارو درهختهکان لهو (شوین) انه‌ی که خه‌لکی دروستی ده‌که‌ن بۆی .

۳- ئاماژه‌ی خیرا به‌شیوه‌ی هیما وئیشاره‌ت، وه‌ک ئاماژه و ئیشاره‌ته‌که‌ی زه‌که‌ریا پیغه‌مبه‌ر بۆ گه‌له‌که‌ی، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی : ﴿فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا﴾ {مریم : ۱۱} واته : (ئه‌وسا دوا‌ی دُنیا‌بوون) زه‌که‌ریا له په‌رستگا‌که‌ی هاته ده‌روهه بۆ ناو قه‌ومه‌که‌ی و ئاماژه‌ی بۆ کردن (که له به‌رامبه‌ر نازو نیعمه‌ت و به‌خششه‌کانی خواوه) به‌یانیان و ئیواران ته‌سبیحات و ستایش بکه‌ن .

۴- وه‌سوه‌سه‌ی شه‌یتان و پازاندنه‌وه خراپه و تاوان له دل و ده‌روونی شوینکه‌وتوانیدا، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿وَإِنَّ الشَّيْطَانَ لِيَوْحُونَ إِلَيْكَ أَوْلِيَاءِهِمْ لِيُجْدِلُوْكُمْ﴾ {الأنعام : ۱۲۱} واته : وبشزانن که شه‌یاتینه‌کان هه‌میشه شتی پر‌وو پو‌وچ ئه‌خه‌نه دل‌ی دۆسته‌کانیا‌نه‌وه‌و، دنه‌یان ده‌ده‌ن، بوئه‌وه موجاده‌له‌و ده‌مه قالبتان له‌گه‌ل بکه‌ن و، کیشه‌وگرفت‌ان بۆ بنی‌نه‌وه .

۵- ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره له‌فه‌رمانه‌کانی ئه‌یخوینیته‌وه به‌سه‌ر فریشه‌کاندا و فه‌رمانیان پی‌ده‌کات که ئه‌نجامی بدن، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿إِذْ يُوحَىٰ رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ

﴿أَمْنُوا﴾ {الأنفال: ۱۲} واته : ئەى محمد(صلى الله عليه وسلم) يادى ئەوه بکهروه کاتیک پهروه دگارت وهى و نیگای ده کرد بۆ فریشتهکان که: بهراستی من له گهلتانم، که وابوو ئیوهش دلی ئیمانداران پابه ندو دامه زراو بکهن .

پیناسه ی شه رعی وهى :

بریتیه له راگه یاندنی خوی گه و ره بۆ پیغه مبه ره کانی به وهى که دهیه ویت پیمان را بگه ی نیت له شهرع یان له کتیب و په رتووکیک به واسطه ی فریشته ی وهى (جوبره ئیل) یان به بی واسطه ی ئه ویش .

جو ره کانی وهى :

بۆ وه رگرتنی وهى له خوی گه و ره وه چه ند ریگایه ک هیه که پهروه دگار خوی له سوره تی (الشوری) دا پوونی کردونه ته وه، وه ک فه رموویه تی : ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَائِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ﴾ {الشوری : ۵۱} واته : هیچ کهس بۆ نیه (له دونیادا) خوی گه و ره وتو ویزی راسته وخوی له گه لدا بکات مه گه ر له ریگه ی وهى و نیگاوه، یان له پشتی په رده وه، وه ک موسا، یان نیردراویکی وه ک فریشته _جوبره ئیل_ ده نی ریت که به گویره ی

فهرمان و مؤلہتی خوا چی پی سپردراوه دهیگه یه نیت، بهراستی ئه و ذاته خواجه کی بلند و داناو کار به جییه.

خوای گه وره له م ئایه ته پیروزه دا رایگه یاندووه که ووتویژ و نیگای له گه ل مروفا به سی پله یه :

پله ی یه که م : به ته نه نیا (وه حی) کردن، ئه ویش به خستنه دلئ ئه و شته ی که خوای گه وره ده یه ویت بو که سه ی که وه حی که ی بو ده کریت، به شیوه یه ک ئه و که سه هیچ گومانی له وه دا نامینیت ئه وه ی وه جی بوکراوه له لایه ن خودا وه یه، ئه ویش به به لگه ی ئه وه ی که خوای گه وره فه رموویه تی ﴿إِلَّا وَحْيًا﴾ {الشوری : ۵۱} نمونه ی ئه مه ییش ئه و فه رمووده یه یه که عبد الله ی کوری مه سعود (خوای لی رازی بیت) ده گپریته وه که پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فه رموویه تی : « إن روح القدس نفث فی روعی لن تموت نفس حتی تستکمل رزقها فاتقوا الله وأجملوا فی طلبکم » { أخرجه ابن حبان فی صححه والحاکم فی المستدرک، وصححه ووافقه الذهبی وابن ماجه فی سننه وغیرهم، موارد الضمان (۱۰۸۴، ۱۰۸۵) والمستدرک (۴/۲) و سنن ابن ماجه (۲۱۴۴) وابن أبی الدنیا فی القناعه، والبیهقی فی شعب الإیمان (المغنی عن حمل الأسفار : ۴۱۹، ۸۹۵) والبغوی (ج ۳۰۴/۱۴) برقم (۴۱۱۲)} واته : روهی پیروز (مه به ست پیی

جوبره ئیله) خستیه دلمه وه که هیچ که سیك نامریت هه تا وه کو
رِزق وِرْوْزیه که ی خوی ته وا و نه کات، جا له خوا بترسن و
به شیوه یه کی جوان بگه رین به دوای رِزق و وِرْوْزیتاندا .

هه ندیک له زانایانیش ئهم به شه ی نیگیان خستوته ریزی
خه وی پیغه مبه رانه وه، وه که خه وه که ی ئیبراهیم (علیه السلام)
که خوی گه وره له باره یه وه فه رموویه تی : ﴿قَالَ يَبْنَئِي إِنِّي أَرَى فِي
الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ﴾ {الصافات : ۱۰۲} واته : ئیبراهیم ووتی به
ئیسماعیلی کوپی : ئه ی کوپی خو شه ویستم من ئهمبینی
له خه ونمدا که تو سه رده بزم .

هه روه ها وه که ئه و خه وانه ی که پیغه مبه ر (صلی الله علیه
وسلم) له سه ره تای پیغه مبه رایه تیه وه ده یبینین، هه روه که
بوخاری و موسلیم له فه رمووده یه کی عائیشه وه (خوی لی رازی
بیت) ده گپرنه وه که فه رموویه تی : « إن أول ما بدئ به رسول الله
(صلی الله علیه وسلم) من الوحي الرؤيا الصالحة في النوم فكان لا يرى رؤيا
إلا جاءت مثل فلق الصبح » {صحيح البخاري به ژماره فه رمووده ی
(۳) و به نمونه ی ئه ویش له صحیح ی موسلیمدا به ژماره
فه رمووده ی (۱۶۰)} واته : یه که م شتیک له وه حی بو پیغه مبه ر
(صلی الله علیه وسلم) ده ستی پیکرا بریتی بوو له بینی خه وی

راست له کاتی خه ودا، هیج چه ویکی نه ده بینی ئیلا وهك سپی دهی به یان ئه هاتنه دی .

پلهی دووهم : ووتویژکردن له پشتهی پهرده وه به راسته وخو، و بهی هیج هوکاریک، وهك بو هه ندیک له پیغه مبه ران (علیهم السلام) ثابت و جیگری بووه، وهك قسه و وتویژکردنی خوی گه و ره له گه ل (موسی علیه السلام) دا، که له زیاتر له جیگایه که له قورئانی پیروژدا ئه مهی باسکردووه، وهك ده فهرمویت : ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ {النساء : ۱۶۴} واته : خوی میهره بان بو خوی راسته وخو قسهی له گه ل مووسادا کردووه، وه فهرموویه تی : ﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ﴾ {الاعراف : ۱۴۳} واته : جا کاتیک موسا هات بو کات و شوینی دیاریکراومان و پهروه ردگاریشی گفتوگوی راسته وخوی له گه لدا ئه انجامدا .

ههروه ها وهك ووتویژکردنی خوی گه و ره له گه ل ئاده م (علیه السلام) دا وهك فهرموویه تی : ﴿فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ﴾ {البقرة : ۳۷} واته : پاشان ئاده م له لایهن پهروه ردگاریه وه چه ند وشه و نزایه کی وه رگرت .

هه و ره ها وهك ووتویژکردنی خوی گه و ره له شه وی ئیسرا ئدا له گه ل پیغه مبه ری خو مان (صلی الله علیه وسلم) ، ئه مهش به سوننه تی سه حیح ثابت و جیگیر بووه، به لگه یهش له سه ر ئه م

پله‌یه‌ی وه‌حی له‌قورئانی پیروژدا ئه‌وه‌یه‌ی خوی گه‌وره
 فه‌رموویه‌تی : ﴿أَوْ مِنْ وَرَائِي حِجَابٍ﴾ {الشوری : ۵۱} واته : یان
 له‌پشت په‌رده‌وه .

پله‌ی سیهه‌م : وه‌حی ونیگا کردن به هوی فریشته‌وه، به‌لگه‌ش
 له‌سه‌ر ئه‌مه ئه‌وه‌یه‌ی که خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویتی : ﴿أَوْ يُرْسِلَ
 رَسُولًا فَيُوحِيَ بآيَاتِهِ مَا يَشَاءُ﴾ {الشوری : ۵۱} واته : یان نی‌ردراویکی
 وه‌ک فریشته ده‌نی‌ریت که به گویره‌ی فه‌رمان و مؤله‌تی خوا
 چی پی‌ سپی‌ردراوه ده‌یگه‌یه‌نی‌ت .

ئه‌مه‌ش وه‌ک دابه‌زینی جوهره‌ئیل (علیه السلام) به‌و
 وه‌حیه‌وه که خوی گه‌وره ناردویه‌تی بو‌لای گشت پی‌غه‌مبه‌ران .

قورئانی پیروژیش هه‌ر هه‌مووی له‌ریگی ئه‌م جو‌ره له
 وه‌حیه‌وه خوی گه‌وره فه‌سی پی‌کردوو و جوهره‌ئیلی له خوی
 گه‌وره‌ی بیستوه و پاشان ئه‌ویش گه‌یاندویه‌تی به پی‌غه‌مبه‌ر
 (صلی الله علیه وسلم)، وه‌ک ده‌فه‌رمویتی : ﴿وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ
 الْعَلَمِينَ ﴿۱۹۲﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿۱۹۳﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿۱۹۴﴾﴾
 {الشعراء : ۱۹۲- ۱۹۴} واته : و به‌راستی ئه‌م (قورئان) ه
 دابه‌زینراوی په‌روه‌ردگاری جیهانیانه (۱۹۲) جوهره‌ئیلی ئه‌مین
 هی‌نایه‌ خواره‌وه (۱۹۳) بو‌سه‌ردلی تو بو‌ئه‌وه‌ی له ترسینه‌ران
 بیت (۱۹۴) ﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ﴾ {النحل : ۱۰۲}

واته : بَلَى جوبره ئیل دایبه زاندوه له لایهن پهروه ردگارته وه بهراستی .

هینان وگه یاندنی وه حیش بو پیغه مبهری خومان (صلی الله علیه وسلم) له لایهن جوبره ئل (علیه السلام) به چهند شیویه که بووه :

۱- ئەوه بووه که پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) جوبره ئلی له سهر ئەو شیویهی که خوی گه وه دروستی کردووه بینویه (واته له سهر شیویهی راسته قینهی خوی) ئەمهش تهنها دووجار پرویداوه ههروهک له جیگای تاییه تی خوی باسی لیوه ده که یین .

۲- یان وهی ونیگای بو هاتوو له سهر شیویهی دهنگی جه رهسێک که پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) لیی تیگه یشتوو که چی ده ئیت .

۳- یان جوبره ئیل له سهر شیویهی پیاویک ئەهاته لای پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) وقسهی له گه لدا ده کرد، ههروهک له وهرمووده یی که هاتوو باس له وه ده کات که جوبره ئیل له شیویهی پیاویکدا هات بۆلای پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) وپرسیاری پلهکانی ئاین و باوه پی لی کرد .

پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) باسی له م دو حالتهی کوۆتای کردوو له وه لامی پرسیا ری کدا که حارشی کوپی هشام

لیی کرد ووتی : ئەهی پێغه‌مبەری خودا چۆن وه‌حیت بو دیت ؟
 پێغه‌مبەریش (صلی الله علیه وسلم) فه‌رمووی : « أحيانا يأتيني
 مثل صلصلة الجرس وهو أشد عليَّ فيفصم عني وقد وعيت عنه ما قال
 وأحيانا يتمثل لي الملك رجلا فيكلمني فأعي ما يقول » { متفق عليه،
 صحيح البخاري به‌ژماره فه‌رمووده‌ی (٢) وه موسليم به
 فه‌رمووده‌ی ژماره (٢٣٣٣)} واته ك هه‌ندیك جار وهك ده‌نگی
 جه‌ره‌سیك نیگام بو دیت كه ئەوه له‌سه‌رم زۆر گران وقورستره
 وبۆم ئاشكرا ده‌بیٔ و لیی تیده‌گه‌م كه چی ده‌لیٔ، وه هه‌ندیك
 جاریش فریشته‌ی نیگا له‌شیوه‌ی پیاویكدا دیت بۆلام و قسه‌م
 له‌گه‌لدا ده‌كات و به‌چاكی تیده‌گه‌م له‌وه‌ی كه ووتویه‌تی .

مه‌به‌ست له‌هوشه‌ی (فصم) واته : ئاشكرا و روون ده‌بیٔته‌وه .

خوای گه‌وره له و زانست و زانیاریه كه پێغه‌مبەرانى (علیه
 السلام) فی‌رکردوو به‌شى ئی‌مه‌یشی لى بدات و فی‌ری دینه‌كه‌ی
 خویمانى بکات .

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته